

รายงานความก้าวหน้างานวิจัย ปี 2568 รอบ 6 เดือน

โครงการ

วิจัยและพัฒนาศูนย์รวบรวมความหลากหลายทางชีวภาพของผักพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์
และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

หัวหน้าโครงการ

นางสาวปาจริย์ อินทะชุบ

สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

ภายใต้แผนงานวิจัย

วิจัยและพัฒนาศูนย์รวบรวมความหลากหลายของเชื้อพันธุ์พืชและเห็ด และการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

นางกัญญาภรณ์ พิพิธแสงจันทร์

สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ กรมวิชาการเกษตร

แบบติดตามและประเมินผลรายงานความก้าวหน้างานวิจัย ปี 2568

รอบ ☐ 3 เดือน ☒ 6 เดือน ☐ 9 เดือน ☐ 12 เดือน ☐ 15 เดือน ☐ 18 เดือน

1. ชื่อแผนงานวิจัย วิจัยและพัฒนาศูนย์รวบรวมความหลากหลายของเชื้อพันธุ์พืชและเห็ด และการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน
2. ชื่อผู้อำนวยการแผนงานวิจัย นางกัญญาภรณ์ พิพิธแสงจันทร์
3. ชื่อโครงการ วิจัยและพัฒนาศูนย์รวบรวมความหลากหลายทางชีวภาพของผักพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
4. ชื่อหัวหน้าโครงการ นางสาวปาจริย์ อินทะซูป
5. วัตถุประสงค์ของโครงการ
 1. เพื่อรวบรวมเชื้อพันธุ์กรรมผักพื้นบ้าน ลักษณะประจำพันธุ์ และลักษณะทางพฤกษศาสตร์
 2. เพื่ออนุรักษ์พันธุ์กรรมผักพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาและใช้ประโยชน์
 3. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ของผักพื้นบ้าน
6. ชื่อการทดลองภายใต้โครงการ/หัวหน้าการทดลอง

การทดลองที่ 1 การสำรวจ รวบรวม และจำแนกชนิดพันธุ์ผักพื้นบ้านสี่ภาค (จังหวัดแพร่ พิจิตร ศรีสะเกษ ตรัง)

หัวหน้าการทดลอง นางสาวปาจริย์ อินทะซูป สังกัด สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช

การทดลองที่ 2 วิจัยรูปแบบแปลงปลูกอนุรักษ์ผักพื้นบ้านแบบนิเวศเกษตร (Agro-ecosystem) ที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

หัวหน้าการทดลอง นางสาวสุตใจ ล้อเจริญ สังกัด ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ
7. สรุปผลความก้าวหน้าในภาพรวมของโครงการ

ความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาศูนย์รวบรวมความหลากหลายทางชีวภาพของผักพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 รอบ 6 เดือน ได้ลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลเพื่อจำแนกชนิดพันธุ์ผักพื้นบ้านสำหรับจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ของผักพื้นบ้าน ได้ข้อมูลผักพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดใกล้เคียง จำนวน 44 ชนิด ข้อมูลผักพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดพิจิตรและจังหวัดใกล้เคียง จำนวน 28 ชนิด ได้เมล็ดพันธุ์กรรมพืชผักพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์ จำนวน 5 ชนิด ได้แก่ 1. ผักก้านทอง (*Limnocharis flava* (L.) Buchenau) 2. ผักพริก ผักชีหูด (*Raphanus raphanistrum* subsp. *sativus* (L.) Schmalh.) 3. ผักชีพื้นบ้านต้นสูง (*Coriandrum sativum* L.) 4. มะสัง (*Feroniella lucida* (Scheff.) Swingle) 5. ผักชีวัว

(*Glebionis coronaria* (L.) Cass. ex Spach) และ ได้แปลงทดลองปลูกพืชผักพื้นบ้านตามหลักของระบบนิเวศเกษตร (Agro-ecosystem) ระดับจุลภาค จำนวน 2 แปลง เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบต่อไป

8. ผลการดำเนินงานในแต่ละการทดลอง

การทดลองที่ 1 การสำรวจ รวบรวม และจำแนกชนิดพันธุ์ผักพื้นบ้านสี่ภาค (จังหวัดแพร่ พิจิตร ศรีสะเกษ ตรัง)

- ระยะเวลาที่ดำเนินการ ปีที่เริ่มต้น 2568 ปีที่สิ้นสุด 2570

- แผนการปฏิบัติงาน (Action plan)

ไตรมาส 1 สำรวจและรวบรวมข้อมูลผักพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดใกล้เคียง

ไตรมาส 2 สำรวจและรวบรวมข้อมูลผักพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดพิจิตรและจังหวัดใกล้เคียง

ไตรมาส 3 สำรวจและรวบรวมข้อมูลผักพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดแพร่และจังหวัดใกล้เคียง

ไตรมาส 4 สำรวจและรวบรวมข้อมูลผักพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดตรังและจังหวัดใกล้เคียง

- กรรมวิธีการทดลอง

ปีงบประมาณ 2568

1. สำรวจ รวบรวม บันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ บันทึกภาพพันธุ์พืชผักพื้นบ้านในภาคสนาม ลักษณะพื้นที่บริเวณที่พบ และรูปแบบการนำไปบริโภคพร้อมทั้งประโยชน์ด้านอื่นๆ ในพื้นที่ตัวแทนสี่ภาค ได้แก่ จังหวัดแพร่ พิจิตร ศรีสะเกษ ตรัง และในพื้นที่ของจังหวัดใกล้เคียง โดยใช้เทคนิคการสนทนาสอบถามแบบมิตรภาพหรือปลายเปิด (open-ended) จากผู้รู้ในพื้นที่ ผู้ที่ใช้ประโยชน์ และตลาดชุมชนท้องถิ่น
2. การเก็บตัวอย่างพรรณไม้เพื่อการตรวจระบุชนิด/พันธุ์ และเป็นตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง (voucher specimens) ในรูปแบบของตัวอย่างพรรณไม้แห้งหรือตัวอย่างดองตามหลักสากลของพิพิธภัณฑ์พืช ดังนี้

2.1) การจัดเก็บพรรณไม้เพื่อทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง

- ตัวอย่างพืชที่เก็บต้องมีความสมบูรณ์ของใบ ดอก ผล หรือโครงสร้างอื่นๆ ที่สามารถแสดงลักษณะและส่วนประกอบของพืชได้อย่างชัดเจนในปัจจุบัน ไม่เป็นโรคหรือถูกแมลงกัดกิน

- เก็บตัวอย่าง 3 – 5 ชิ้น เพื่อให้ได้ลักษณะที่ถูกต้องของชนิดหรือพันธุ์

- บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพืชที่เก็บเป็นตัวอย่าง เช่น สถานที่เก็บ ลักษณะภูมิประเทศ ความสูงจากระดับน้ำทะเล วันที่เก็บ จำนวนประชากร ชื่อพื้นเมือง/ชื่อท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ ข้อมูลลักษณะของพืชที่ไม่สามารถมองเห็นได้เมื่อตัวอย่างที่เก็บแห้ง เป็นต้น

- การทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง (dry specimen) มีวิธีการ ดังนี้

1) จัดวางลงบนแผงอัดแล้วอัดให้แห้งโดยใช้ความร้อนจากแสงแดดหรือตู้อบที่อุณหภูมิ 60-65 องศาเซลเซียส เป็นเวลาประมาณ 5-7 วัน

2) เมื่อพรรณไม้แห้งสนิทนำไปอบน้ำยาเพื่อป้องกันแมลง โดยใช้ Mercuric chloride 250 มิลลิลิตร Phenol 50 มิลลิลิตร และ แอลกอฮอล์ 90 เปอร์เซ็นต์ 10 ลิตร แล้วนำเข้าแผงอัดพรรณไม้อบให้แห้งอีกครั้ง

3) นำตัวอย่างพรรณไม้ที่ผ่านขั้นตอนอบน้ำยาแล้วมาเย็บติดกับกระดาษแข็งที่มีความหนาไม่น้อยกว่า 300 แกรม เพื่อให้มีความคงทนและแข็งแรง พร้อมกับติดป้ายแสดงรายละเอียดต่างๆ ที่จดบันทึกเอาไว้ในขณะที่เก็บพรรณไม้นั้น

2.2) การเก็บตัวอย่างพืชโดยวิธีดอง ใช้น้ำยาดองคือ เอทิลแอลกอฮอล์ ความเข้มข้นร้อยละ 70

- ทำความสะอาดตัวอย่างพืชที่ต้องการดอง ตกแต่งตัวอย่างให้เหมาะสม

- นำตัวอย่างพืชใส่ภาชนะดองที่เป็นแก้ว รินน้ำยาดองให้ท่วม ปิดฝาภาชนะให้สนิท

- ติดป้ายแสดงรายละเอียดต่างๆ ที่จดบันทึกเอาไว้ในขณะที่เก็บพรรณไม้นั้น

3. การตรวจระบุชนิด/พันธุ์พืช ด้วยวิธีการทางอนุกรมวิธานพืช โดยการเปรียบเทียบกับตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิงในพิพิธภัณฑ์พืชหรือหอพรรณไม้ ใช้รูปพรรณจำแนกพรรณไม้จากหนังสือพรรณพฤกษชาติต่างๆ คู่มือศึกษาพรรณไม้ หรือสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านอนุกรมวิธานพืช

4. เก็บรวบรวมเมล็ดพันธุ์กรรมพืชผักพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์ตามหลักเกณฑ์ของธนาคารเชื้อพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

ปีงบประมาณ 2569

1. สำรวจ รวบรวม บันทึกลักษณะ บันทึกภาพพันธุ์พืชผักพื้นบ้านในภาคสนาม ลักษณะพื้นที่บริเวณที่พบ และรูปแบบการนำไปบริโภคพร้อมทั้งประโยชน์ด้านอื่นๆ ในพื้นที่ตัวแทนสี่ภาค ได้แก่ จังหวัดแพร่ พิจิตร ศรีสะเกษ ตรัง เพิ่มเติม

2. เก็บรวบรวมเมล็ดพันธุ์กรรมพืชผักพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์ตามหลักเกณฑ์ของธนาคารเชื้อพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร เพิ่มเติม

3. ตรวจระบุชนิด/พันธุ์ผักพื้นบ้านตามหลักอนุกรมวิธานพืช

2. ได้ข้อมูลการใช้ประโยชน์และชนิดของผักพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดพิจิตรและจังหวัดใกล้เคียง จำนวน 28 ชนิด (ตามตาราง)
3. ได้เมล็ดพันธุ์กรรมและข้อมูลการใช้ประโยชน์พร้อมจัดทำคำบรรยายลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชผักพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์ จำนวน 5 ชนิดดังต่อไปนี้

1. ผักก้านจอก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Limnocharis flava* (L.) Buchenau

วงศ์ Alismataceae

ชื่ออื่น ๆ ตาลปัตรฤาษี นางกวัก บอนจีน บัวควัก บัวลอย

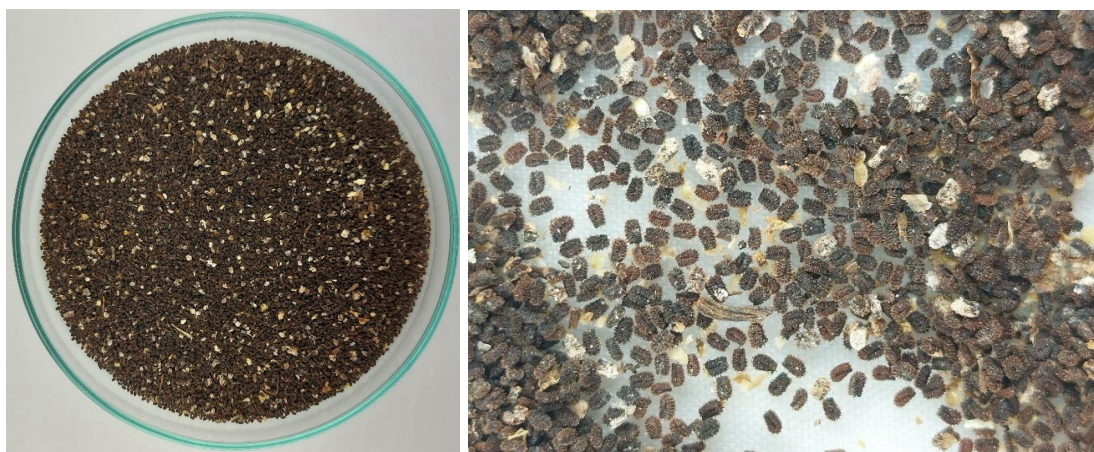
ชื่อสามัญ Yellow bur-head, Yellow sawah lettuce, Yellow velvetleaf

ไม้ล้มลุก สูงได้ถึง 100 ซม. ใบสีเขียวอ่อน รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 3-20.8 ซม. ยาว 6.5-28 ซม. ปลายใบกลมหรือมีติ่งหนาม โคนใบกลมหรือรูปหัวใจ เส้นใบ 11-15 เส้น ก้านใบกว้าง 0.4-1.5 ซม. ยาว 12-85 ซม. โคนก้านใบเป็นกาบ ยาวได้ถึง 20 ซม. ช่อดอกออกตามซอกใบ ปลายช่อดอกเป็นต้นใหม่ได้ มี 3-12 ดอก เส้นผ่านศูนย์กลาง 4.5-19 ซม. ก้านช่อดอกยาวกว่าก้านใบ กว้างประมาณ 2 ซม. ยาว 10-60 ซม. ใบประดับรูปใบหอกหรือรูปไข่ กว้าง 0.8-1.2 ซม. ยาว 1.6-2.5 ซม. ปลายกลมหรือมีติ่งหนาม ก้านดอกมีปีก พอง มีสามมุม กว้าง 3-5 มม. ยาว 4-8 ซม. ดอกกว้างประมาณ 5 ซม. กลีบเลี้ยงสีเขียว รูปไข่กว้าง กว้าง 1.2-1.4 ซม. ยาว 1.6-1.7 ซม. ปลายมน กลีบดอกสีเหลือง เทียนเร็ว รูปไข่หรือกึ่งกลม กว้างประมาณ 1.5 ซม. ยาว 2-2.5 ซม. เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก คาร์เพล 15-20 คาร์เพล ยาว 4.5-6 มม. ไม่มีก้านยอดเกสรเพศเมีย ยอดเกสรเพศเมียหั่นออก ผลกลุ่มกว้าง 1.1-1.6 ซม. ยาว 1.4-2.4 ซม. เมล็ดจำนวนมาก ขนาด 1.1-1.3 มม.

เขตการกระจายพันธุ์ ในประเทศไทยพบได้ทุกภาค ตามริมน้ำดินเลน บึงน้ำ แหล่งน้ำลึกไม่เกิน 0.5 ม. ในต่างประเทศพบที่หมู่เกาะในทะเลแคริบเบียน อเมริกาเขตร้อน นำเข้ามาปลูกในแถบเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประโยชน์/โทษ ยอดอ่อนและช่อดอกอ่อนรับประทานเป็นผักหรือประกอบอาหาร

ผักก้านจอบ (*Limnocharis flava* (L.) Buchenau)

2. ผักพริก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Raphanus raphanistrum* subsp. *sativus* (L.) Schmalh.

วงศ์ Brassicaceae

ชื่ออื่น ๆ ผักขี้หูด ผักพฤกษ์

ชื่อสามัญ French radish, Rat tailed radish, Serpent radish, Tail-pod radish

ไม้ล้มลุก อายุ 1 หรือ 2 ปี ลำต้นตั้งตรงแตกแขนง สูงถึง 1 เมตร มีขนแข็งปกคลุมเล็กน้อย ใบเดี่ยว ออกใกล้โคนต้น เรียงสลับ รูปรีแกมรูปช้อน กว้างถึง 20 ซม. ยาวถึง 60 ซม. ปลายแหลมหรือมน ขอบบริเวณโคนใบหยักเว้า ก้านใบยาว 3 – 4 ซม. ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก ที่ปลายกิ่งหรือตามซอกใบใกล้ปลายยอด ช่อดอกยาว 10 – 50 ซม. ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงสีเขียว 4 กลีบ รูปขอบขนานแคบ กว้าง 1 – 2 ซม. ยาว 5 – 10 มม. กลีบดอกสีขาวแกมชมพู สีชมพู หรือสีชมพูแกมม่วง จำนวน 4 กลีบ รูปไข่กว้าง กว้าง 3 – 8 มม. ยาว 10 – 22 มม. ปลายมนหรือเว้าเล็กน้อย ก้านกลีบดอกยาวถึง 14 มม. เกสรเพศผู้ 4 อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลแบบผลแห้งแตก รูปทรงกระบอก ยาว กว้าง 0.5 – 2 ซม. ยาว 5 – 15 ซม. ปลายแหลม ผลหยักคอดเป็นข้อๆ ผลอ่อนสีเขียว เมล็ดกลมหรือค่อนข้างกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 - 5 มิลลิเมตรสีน้ำตาลเข้มถึงดำ

เขตการกระจายพันธุ์ ในประเทศไทยพบปลูกเป็นพืชอาหารได้ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ตาก และจังหวัดในเขตภาคเหนือ เป็นพืชผักที่พบครั้งแรกในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศอินเดีย ออกดอกเดือนมิถุนายน-ธันวาคม และออกผลเดือนกรกฎาคม-กุมภาพันธ์

ประโยชน์/โทษ ดอกและผลอ่อนของผักขี้หูดสามารถใช้รับประทานเป็นผักได้ทั้งสดและสุก ผลอ่อนของผักขี้หูดเมื่อสดจะมีรสชาติเผ็ดเล็กน้อย มีรสคล้ายกับบรมสารถี แต่เมื่อนำไปต้มหรือทำให้สุกก็จะออกรสหวานมัน

ผักพริก (*Raphanus raphanistrum* subsp. *sativus* (L.) Schmalh.)

3. ผักชีพื้นบ้าน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Coriandrum sativum* L.

วงศ์ Apiaceae

ชื่ออื่น ๆ ผักชี ผักหอม ผักหอมป้อม หอมป้อม ผักชีละหู่ ผักชีดอย

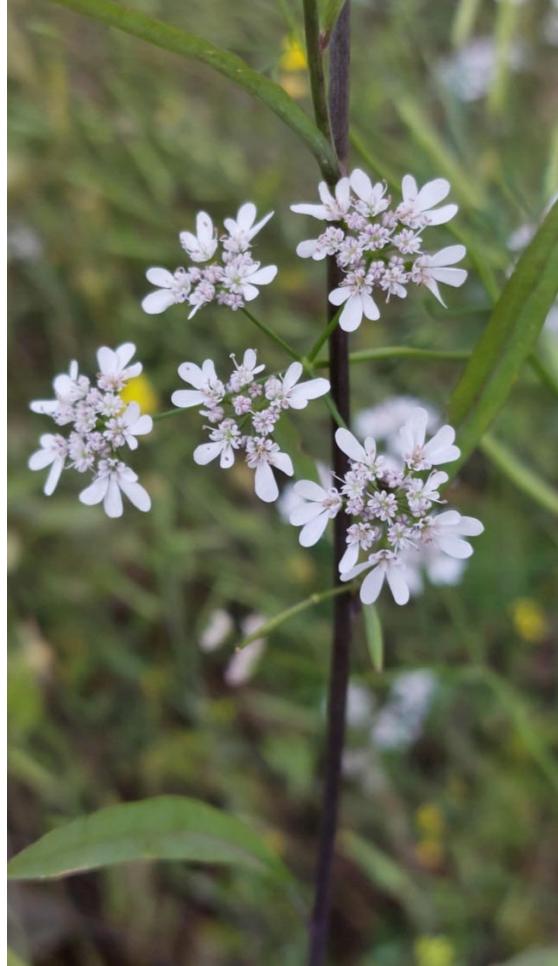
ชื่อสามัญ Coriander, Chinese Parsley, Cilantro, Yuan sui, Hu sui

ไม้ล้มลุก สูงถึง 1 ม. ลำต้นเกลี้ยง ภายในกลวง แตกแขนงช่วงโคนต้น ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ ใบย่อยรูปร่างคล้ายใบพัด ขอบหยัก ใบที่โคนต้นจะมีขนาดใหญ่กว่าใบที่ปลายยอด โคนใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ดอกออกเป็นช่อแบบช่อซี่ร่มประกอบ ที่ปลายยอดหรือซอกใบใกล้ปลายยอด มีช่อดอกย่อย 2 – 6 ช่อ ก้านช่อดอกยาว 0.5 – 2 ซม. ใบประดับรูปแถบ ยาวประมาณ 3 มม. ดอก

ขนาดเล็ก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน ยาวถึง 0.8 มม. กลีบดอก 5 กลีบ สีขาว สีขาวแกมชมพู กลีบดอกวงนอกขนาด 2.5 - 3 มม. ปลายกลีบตรงหรือเว้า กลีบดอกวงในขนาด 0.8 มม. ผลแบบผลแห้งแตกแยกออกเป็น 2 แฉก รูปไข่แกมกลม กว้างประมาณ 3 มม. ยาวประมาณ 3 มม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีน้ำตาลอ่อน ตามผนังผลจะมีเส้นนูน 10 เส้น

เขตการกระจายพันธุ์ ผักชีพื้นบ้านในประเทศไทยพบได้ที่ภาคเหนือตามดอยสูงและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่พันธุ์การค้าสามารถพบเห็นการปลูกได้ทั่วประเทศ

ประโยชน์/โทษ ต้นและดอกรับประทานเป็นผักสดหรือแต่งกลิ่นอาหาร ผลและรากใช้เป็นเครื่องเทศ

ผักชีพื้นบ้าน (*Coriandrum sativum* L.)

4. มะสัง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Feroniella lucida* (Scheff.) Swingle

วงศ์ Rutaceae

ชื่ออื่น ๆ ผักสัง

ชื่อสามัญ Wood apple

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 5 - 10 เมตร แผ่กิ่งก้านตั้งฉากกับลำต้น ลำต้นและกิ่งก้านมีหนามแหลมแข็ง ยาว 1 - 2 ซม. ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ใบย่อยเรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบไข่กลับหรือรูปรีแกมกลม กว้าง 1 - 3 ซม. ยาว 3-5 ซม. ปลายแหลม โคนสอบ ขอบจักฟันเลื่อย ตามผิวใบมีต่อมน้ำมัน ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ที่ซอกใบ กลีบเลี้ยง 5 - 6 กลีบ กลีบดอก 5-6 กลีบ สีขาว รูปใบหอกกว้าง เกสรเพศผู้มี 10-12 อัน รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ผลรูปกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5 - 8 ซม. ผิวน้ำแข็งและหนา เมล็ดจำนวนมาก

เขตการกระจายพันธุ์ ในประเทศไทยพบได้ตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ในต่างประเทศพบที่ประเทศลาว กัมพูชา เวียดนาม และเกาะชวา

ประโยชน์/โทษ ยอดและใบอ่อนรับประทานเป็นผักสด

มะสัง (*Feroniella lucida* (Scheff.) Swingle)

5. ผักชีวัว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Glebionis coronaria* (L.) Cass. ex Spach

วงศ์ Asteraceae

ชื่ออื่น ๆ งาไซ ผักชีควาย ผักตังโอ้

ชื่อสามัญ Garland chrysanthemum, Chrysanthemum greens, Edible Chrysanthemum, Crowndaisy Chrysanthemum, Chop suey greens, Crown daisy, Japanese greens

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว สูงถึง 1.2 เมตร ลำต้นตั้งตรง ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนาน กว้าง 1 – 4 ซม. ยาว 3.5 – 7 ซม. ปลายแหลม ขอบใบหยักเว้าลึก รูปขนนกหรือจักฟันเลื่อย ก้านใบสั้น แผ่นใบเกลี้ยง ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก ช่อดอกเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 7 ซม. วงใบประดับเรียง 4 ชั้น รูปขอบขนาน กว้าง 2 มม. ยาว 8 มม. ดอกวงนอก จำนวน 12 – 15 ดอก กลีบดอกรูป

ขอบขนาน กว้าง 1 – 2 มม. ยาว 5 – 8 มม. ปลายตัดหรือเว้าเล็กน้อย ดอกวงในจำนวนมาก หลอดกลีบดอกยาว 4.5 – 5.5 มม. สีเหลือง ผลแบบผลแห้งเมล็ดล่อน ยาว 2 – 3 มม. ผนังผลมีสันนูน 10 สัน

เขตการกระจายพันธุ์ ในประเทศไทยพบปลูกในหลายพื้นที่ ได้แก่ จังหวัดในเขตภาคเหนือ จังหวัดนครราชสีมา กรุงเทพฯและปริมณฑล ในต่างประเทศพบที่ประเทศในเขตเมดิเตอร์เรเนียน ทวีปเอเชียกลางและคาบสมุทรอาหรับ

ประโยชน์/โทษ ใบใช้ประกอบอาหาร

ผักชีวัว (*Glebionis coronaria* (L.) Cass. ex Spach)

ตารางแสดงรายชื่อผักพื้นบ้าน

สำรวจและเก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2567 – กุมภาพันธ์ 2568

ตารางที่ 1 รายชื่อผักพื้นบ้านในจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ อุบลราชธานี สกลนคร อุตรดิตถ์ นครพนม

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	ชื่อท้องถิ่น
1	<i>Acacia pennata</i> (L.) Willd. subsp. <i>insuavis</i> (Lace) I. C. Nielsen	Fabaceae	ชะอม
2	<i>Adenanthera pavonina</i> L.	Fabaceae	มะกล่ำต้น
3	<i>Alternanthera sessilis</i> (L.) DC.	Amaranthaceae	ผักเป็ด ผักน้ำ Brazilian spinach
4	<i>Anethum graveolens</i> L.	Apiaceae	ผักชีลาว
5	<i>Azadirachta indica</i> A. Juss.	Meliaceae	สะเดา
6	<i>Basella alba</i> L.	Basellaceae	ผักปิ้ง ผักปลัง
7	<i>Butomopsis latifolia</i> (D.Don) Kunth	Alismataceae	ผักพายน้อย
8	<i>Carica papaya</i> L.	Caricaceae	มะละกอ
9	<i>Coccinia grandis</i> (L.) Voigt	Cucurbitaceae	ตำลึง
10	<i>Colocasia gigantea</i> (Blume) Hook. f.	Araceae	ตุน
11	<i>Cratoxylum formosum</i> (Jacq.) Benth. & Hook. f. ex Dyer subsp. <i>formosum</i>	Hypericaceae	ผักติ้ว
12	<i>Curcuma angustifolia</i> Roxb.	Zingiberaceae	กระเจียวแดง
13	<i>Curcuma longa</i> L.	Zingiberaceae	ขมิ้น
14	<i>Feroniella lucida</i> (Scheff.) Swingle	Rutaceae	มะสัง
15	<i>Garcinia cowa</i> Roxb. ex Choisy	Clusiaceae	ส้มโอม
16	<i>Hultholia mimosoides</i> (Lam.) Gagnon & G.P.Lewis	Fabaceae	ผักปู้ย่า ผักชะยา
17	<i>Ipomoea aquatica</i> Forssk.	Convolvulaceae	ผักบุ้งนา
18	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	Fabaceae	กระถินบ้าน
19	<i>Limnocharis flava</i> (L.) Buchenau	Alismataceae	ผักก้านจอบ ตาลปัตรฤาษี ผัก พวยใหญ่
20	<i>Limnophila aromatica</i> (Lam.) Merr.	Plantaginaceae	ผักแขยง
21	<i>Limnophila geoffrayi</i> Bonati	Plantaginaceae	ผักกะแยง
22	<i>Lobelia nummularia</i> Lam.	Campanulaceae	ผักลิ้มผิว

23	<i>Luffa aegyptiaca</i> Mill.	Cucurbitaceae	บวมขม บวบหอม
24	<i>Momordica subangulata</i> Blume subsp. <i>subangulata</i>	Cucurbitaceae	ผักไฮ
25	<i>Neptunia javanica</i> Miq.	Fabaceae	ผักกระเฉดโคก
26	<i>Neptunia oleracea</i> Lour.	Fabaceae	กระเฉด
27	<i>Nymphaea pubescens</i> Willd.	Nymphaeaceae	บัวขม
28	<i>Ocimum africanum</i> Lour.	Lamiaceae	ผักอีตู๋ แฉ่งลัก
29	<i>Ocimum gratissimum</i> L. var. <i>macrophyllum</i> Briq.	Lamiaceae	ยี่หระ
30	<i>Ocimum tenuiflorum</i> L.	Lamiaceae	กระเพรา
31	<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Benth. ex Kurz	Bignoniaceae	ลิ้นฟ้า เพกา
32	<i>Peperomia pellucida</i> (L.) Kunth	Piperaceae	ผักกระสัง
33	<i>Persicaria odorata</i> (Lour.) Soják	Polygonaceae	ผักแพรว
34	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	Piperraceae	ผักอีเล็ด ข้าวพลู
35	<i>Psammogeton involucratus</i> (Roxb.) Mousavi, Mozaff. & Zarre	Apiaceae	ผักสะแหงะ
36	<i>Sagittaria guayanensis</i> Humb., Bonpl. & Kunth subsp. <i>lappula</i> (D. Don) Bogin	Alismataceae	ผักค่นองม้า
37	<i>Senna siamea</i> (Lam.) H. S. Irwin & Barneby	Fabaceae	ชี้เหล็ก
38	<i>Solanum melongena</i> L.	Solanaceae	มะเขือขื่น
39	<i>Solanum torvum</i> Sw.	Solanaceae	มะเขือพวง
40	<i>Spondias bipinnata</i> Airy Shaw & Forman	Anacardiaceae	มะกอก
41	<i>Syzygium antisepticum</i> (Blume) Merr. & L.M.Perry	Myrtaceae	สะเม็ก
42	<i>Telosma cordata</i> (Burm. f.) Merr.	Apocynaceae	ดอกปักชิต ดอกขจร
43	<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels	Menispermaceae	ย่านาง
44	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe	Zingiberaceae	ขิงน้อย

ตารางที่ 2 รายชื่อผักพื้นบ้านในจังหวัดพิจิตรและเพชรบูรณ์

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	ชื่อท้องถิ่น
1	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.) Moench	Malvaceae	กระเจี๊ยบเขียว
2	<i>Anethum graveolens</i> L.	Apiaceae	ผักชีลาว
3	<i>Cajanus cajan</i> (L.) Millsp.	Fabaceae	ถั่วแระ ถั่วมะแฮะ
4	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	Apiaceae	ใบบัวบก
5	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne	Cucurbitaceae	ผักทอง
6	<i>Diplazium esculentum</i> (Retz.)	Athyriaceae	ผักกูด
7	<i>Eryngium foetidum</i> L.	Apiaceae	หอมเป ผักชีฝรั่ง
8	<i>Erythrolalum scandens</i> Blume	Olacaceae	ผักรด ผักฮาก
9	<i>Gnetum gnemon</i> L. var. <i>tenerum</i> Markgr.	Gnetaceae	ผักเหียง
10	<i>Hibiscus sabdariffa</i> L.	Malvaceae	กระเจี๊ยบแดง
11	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	Saururaceae	ผักคาวตอง
12	<i>Ipomoea aquatica</i> Forssk.	Convolvulaceae	ผักบุ้งนา
13	<i>Lasia spinosa</i> (L.) Thwaites	Araceae	ผักหนาม
14	<i>Marsilea crenata</i> C. Presl	Marsileaceae	ผักแว่น
15	<i>Momordica charantia</i> L.	Cucurbitaceae	มะระขี้นก
16	<i>Morinda citrifolia</i> L.	Rubiaceae	ยอบ้าน
17	<i>Moringa oleifera</i> Lam.	Moringaceae	มะรุม
18	<i>Ocimum africanum</i> Lour.	Lamiaceae	ใบแมงลัก
19	<i>Ocimum tenuiflorum</i> L.	Lamiaceae	กระเพรา
20	<i>Persicaria odorata</i> (Lour.) Soják	Polygonaceae	ผักแพรว
21	<i>Psophocarpus tetragonolobus</i> (L.) DC.	Fabaceae	ถั่วพู
22	<i>Raphanus raphanistrum</i> subsp. <i>sativus</i> (L.) Schmalh.	Brassicaceae	ผักพริก ผักขึ้นหูด
23	<i>Senna siamea</i> (Lam.) H. S. Irwin & Barneby	Fabaceae	ชี้เหล็ก
24	<i>Sesbania grandiflora</i> (L.) Poir.	Fabaceae	แคบ้าน
25	<i>Sesbania javanica</i> Miq.	Fabaceae	โสนบ้าน
26	<i>Sesbania speciosa</i> Taub. ex Engl.	Fabaceae	โสนอินเดีย
27	<i>Solanum lycopersicum</i> L.	Solanaceae	มะเขือส้ม
28	<i>Tupistra muricata</i> (Gagnep.) N.Tanaka	Asparagaceae	ผักติ๊ก

การทดลองที่ 2 วิจัยรูปแบบแปลงปลูกอนุรักษ์ผักพื้นบ้านแบบนิเวศเกษตร (Agro-ecosystem) ที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

- ระยะเวลาที่ดำเนินการ ปีที่เริ่มต้น 2568 ปีที่สิ้นสุด 2670

- แผนการปฏิบัติงาน(Action plan)

ไตรมาส 1 รวบรวม และขยายเมล็ดพันธุ์/กิ่งพันธุ์/ต้นพันธุ์ ของพืชผักสำหรับนำมาปลูกในแปลงตัวอย่าง

ไตรมาส 2 ขยายกิ่งพันธุ์/ต้นพันธุ์ของพืชผักสำหรับนำมาปลูกในแปลงตัวอย่าง

ไตรมาส 3 ขยายกิ่งพันธุ์/ต้นพันธุ์ของพืชผักสำหรับนำมาปลูกในแปลงตัวอย่าง และเตรียมพื้นที่แปลงตัวอย่างในการทดลอง

ไตรมาส 4 ดูแล รักษา พันธุ์พืชผักในการทดลองให้สมบูรณ์ เพื่อการเก็บเกี่ยวผลผลิต และบันทึกข้อมูลการลงทุนทางการเกษตรปีที่ 1

- กรรมวิธีการทดลอง

ปีงบประมาณ 2568

1. สร้างแปลงเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเกษตรยั่งยืนระบบนิเวศเกษตร (Agro-ecosystem) ดัดแปลงจากแนวคิดของอาทิตยา ทองพรหม (2561) ในระดับจุลภาค (micro level) คือระดับแปลงที่มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดอย่างเป็นระบบ เพื่อรวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชผักพื้นบ้านในพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษที่เหมาะสม
2. รวบรวมและศึกษาขยายพันธุ์พืชผักพื้นบ้านด้วยวิธีแบบเกษตรดั้งเดิมคือการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้เป็นหลักในครัวเรือนหรือชุมชน มีการทำการเกษตรแบบใช้เทคนิคน้อยและเทคโนโลยีต่ำ ใช้แรงงานในครัวเรือน เพื่อลดต้นทุนการผลิต
3. ปลูกและดูแลรักษาพืชผักพื้นบ้านในแปลงทดลองด้วยวิธีตามหลักของระบบนิเวศเกษตร (Agro-ecosystem) ระดับจุลภาค
4. การเปรียบเทียบเพื่อศึกษาข้อได้เปรียบเสียเปรียบของรูปแบบแปลงตัวอย่าง ดำเนินการโดย
 - 1) ประเมินมูลค่าการลงทุนทางการเกษตร เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าปุ๋ย
 - 2) ประเมินมูลค่าตลาด (market value) ของผลผลิตจากแปลงตัวอย่าง เป็นการวิเคราะห์การซื้อขายผลผลิตในท้องตลาด โดยใช้ราคาตลาด (market price) เป็นตัวเทียบมูลค่า

ปีงบประมาณ 2569

1. บันทึกข้อมูลชนิดพืช รูปแบบการปลูกหรือตำแหน่งของต้นไม้ในแปลงทดลองที่เหมาะสมกับพื้นที่และฤดูกาลในกลุ่มไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม และไม้ต้นขนาดเล็ก
2. จัดทำข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ของผักพื้นบ้านในแปลงทดลอง
3. เก็บข้อมูลผลผลิตในกลุ่มไม้ล้มลุกและไม้พุ่มขนาดเล็ก

4. ปลุกและดูแลรักษาพืชผักพื้นบ้านในแปลงทดลองด้วยวิธีตามหลักของระบบนิเวศเกษตร (Agro-ecosystem) ระดับครัวเรือน

ปีงบประมาณ 2570

1. บันทึกข้อมูลชนิดพืช รูปแบบการปลูกหรือตำแหน่งของต้นไม้ในแปลงทดลองที่เหมาะสมกับพื้นที่และฤดูกาลในกลุ่มไม้ล้มลุก ไม้พุ่มไม้ต้นขนาดเล็ก และไม้ต้น เพิ่มเติม
2. ปลุกและดูแลรักษาพืชผักพื้นบ้านในแปลงทดลองด้วยวิธีตามหลักของระบบนิเวศเกษตร (Agro-ecosystem) ระดับครัวเรือน
3. เก็บข้อมูลผลผลิตในกลุ่มไม้ล้มลุก ไม้พุ่มขนาดเล็ก ไม้พุ่ม และไม้ต้น
4. วิเคราะห์ สรุป และรายงานผล

- KPIs ปี 2568

ไตรมาส 1	สามารถรวบรวมและขยายพันธุ์พืชผักในการทดลองได้อย่างน้อย ร้อยละ 30
ไตรมาส 2	สามารถขยายพันธุ์พืชผักในการทดลองได้อย่างน้อยร้อยละ 70
ไตรมาส 3	สามารถขยายพันธุ์พืชผักในการทดลองได้ทั้งหมดและได้พื้นที่แปลงตัวอย่างที่พร้อมปลูกพืชผักในการทดลอง
ไตรมาส 4	ได้พันธุ์พืชผักในการทดลองที่มีการเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์และข้อมูลการลงทุนทางการเกษตรปีที่ 1

- ผลการทดลอง

ดำเนินการเตรียมพื้นที่สำหรับการทดลองแล้วเสร็จ และอยู่ในระหว่างเตรียมกล้าผักบางชนิดในการปลูก สามารถขยายพันธุ์พืชผักในการทดลองได้ ร้อยละ 50 มีรายชื่อ ดังนี้

ลำดับ	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์	ชื่อท้องถิ่น (อีสาน)
1.	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	Piperaceae	ผักอีเลิด
2.	<i>Clitoria ternatea</i> L.	Fabaceae	อัญชัญ
3.	<i>Pandanus amaryllifolius</i> Roxb. ex Lindl.	Pandanaceae	เตย
4.	<i>Solanum lycopersicum</i> L.	Solanaceae	มะเขือเครือ
5.	<i>Cleome gynandra</i> L.	Cleomaceae	ผักเสี้ยน
6.	<i>Telosma cordata</i> (Burm.f.) Merr.	Apocynaceae	ผักกะจอน
7.	<i>Luffa acutangula</i> (L.) Roxb.	Cucurbitaceae	มะนอย
8.	<i>Coriandrum</i> spp.	Apiaceae	ผักสะแงะ
9.	<i>Limnocharis flava</i> (L.) Buchenau	Alismataceae	ผักพายน้อย

เตรียมพื้นที่สำหรับดำเนินงานในการทดลอง ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ

ดำเนินการขยายพันธุ์ผักบางชนิดสำหรับปลูกในพื้นที่การทดลอง

9. ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะในภาพรวมของโครงการ

-